

Τα νοσήματα της γλώσσας και οι αρετές της “εν γνώσει” σιωπής (Αρχιμ. Αθανάσιος Αναστασίου, Προηγούμενος Ι. Μ. Μεγάλου Μετεώρου)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : Μαΐου 7, 2018

Όμιλία στην ΓΕΧΑ Τρικάλων, Πέμπτη 25 Ιανουαρίου 2018

Εισαγωγή

Ἡ ἐποχή τῆς πληροφορίας

Ἡ σημερινή ἐποχή ἔχει χαρακτηριστεῖ ὡς ἐποχή τῆς πληροφορίας μέ κύριο γνώρισμά της τήν δυνατότητα τῶν ἀνθρώπων νά ἀνταλλάσσουν καί νά μεταφέρουν πληροφορίες μέ πολύ μεγάλη εὐκολία καί ταχύτητα καί νά ἔχουν ἄμεση πρόσβαση σέ γνώσεις καί εἰδήσεις, ἀπό ὅλο τόν κόσμο, ἀνά πᾶσα στιγμή.

Μία ἀκατάπαυστη ροή πληροφοριῶν συνεχῶς ἀναπαράγεται καί ἀναμεταδίδεται, κυρίως μέσῳ τῆς τεχνολογικῆς ἀνάπτυξης καί τοῦ διαδικτύου. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος εἶναι ὁ πλέον ἐνημερωμένος καί καλά πληροφορημένος. Αὐτός πού τά ξέρει ὅλα καί ἔχει ἄποψη γιά ὅλα, πού τήν ἐκφέρει καί τήν προβάλλει, ὡς ἀπόλυτα ὀρθή καί ἐνδεδειγμένη.

Τό φαινόμενο αὐτό ἔχει, βεβαίως, τήν θετική του διάσταση, ἀλλά ταυτόχρονα ἔχει καί μία σειρά ἀπό πολύ ἀρνητικές συνέπειες σέ πνευματικό κυρίως ἐπίπεδο. Κι αὐτό γιατί **ἡ συνεχῆς διάδοση καί ἀναμετάδοση ὅλων αὐτῶν τῶν εἰδήσεων καί τῶν πληροφοριῶν -πού δέν εἶναι πάντοτε σοβαρές, ἀληθινές ἢ ἀπαραίτητες καί δέν ἐλέγχονται ἀπό κανέναν- μάς ὀδηγοῦν σέ μία διαρκή ἑτεροπαράτηρηση, δηλαδή ἐνασχόληση μέ τούς ἄλλους, σέ ἕναν συνεχῆ σχολιασμό τῶν ἄλλων· μάς ὀδηγοῦν σέ ἄκαιρους, ἀναίτιους, ἀνώφελους καί ἐπικριτικούς λόγους· μάς ὀδηγοῦν, δηλαδή, στήν παράχρηση τοῦ λόγου.**

Στήν ἀποψινή μας ὀμιλία ἐπιλέξαμε νά ἀσχοληθοῦμε καί νά ἀναδείξουμε αὐτή τήν παθογένεια τῆς παράχρησης τοῦ λόγου, ὅλα αὐτά, δηλαδή, πού ἀποκαλοῦμε συνήθως

ἀμαρτήματα-νοσήματα τῆς γλώσσας καί ἀφοῦ περιγράψουμε, σέ ἀδρές γραμμές, τά σημαντικώτερα ἀπό αὐτά, νά ἀναζητήσουμε τήν ἀντιμετώπιση καί τήν θεραπεία τους.

Ἐπιλέξαμε, ἐπίσης, νά μιλήσουμε καί γιά τήν θεραπευτική **ἀρετή τῆς σιωπῆς**, τῆς ἐν ἐπιγνώσει σιωπῆς, πού ἀσκεῖται συνειδητά καί ὄχι παθητικά καί πού δυστυχῶς εἶναι τόσο δυσεύρετη στίς μέρες μας, παρότι εἶναι πολύ βοηθητική καί ἀπαραίτητη στήν ἀντιμετώπιση τῶν ἀμαρτημάτων τῆς γλώσσας.

Ὁ λόγος ὡς χάρισμα

Μιλώντας γιά τήν γλώσσα ἀναφερόμαστε συνήθως στήν ἀρνητική της πλευρά, στήν παράχρηση δηλαδή τῆς γλώσσας, πού γίνεται ἀπό τόν ἄνθρωπο ἐξαιτίας τῶν παθῶν του. Φυσικά ἡ γλώσσα, ὄχι ἀπλῶς ἡ σωματική, ἀλλά **ἡ ἱκανότητα τοῦ λόγου, ἡ ὁμιλία, εἶναι χάρισμα τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο**. Εἶναι ἕνα ἀπό τά γνωρίσματα πού τόν ἀναβιβάζει καί τόν διαφοροποιεῖ ἀπό τήν ὑπόλοιπη δημιουργία. **Εἶναι χάρισμα γιά τό ὁποῖο πρέπει νά δοξολογοῦμε τόν Κύριό μας**, πού μάς κόσμησε μέ ἕνα ἀπό τά ἐξέχοντα δῶρα τῆς δημιουργίας Του.

Ὁ λόγος ἀποτελεῖ κυρίαρχο συστατικό τῆς ἀνθρώπινης οὐτότητας. Εἶναι αὐτός, πού στόν μεγαλύτερο βαθμό παρέχει τήν δυνατότητα ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Καθορίζει ἄμεσα καί καταλυτικά τήν κοινωνικότητα, τίς διαπροσωπικές σχέσεις, τήν ἐξωτερίκευση τῶν αἰσθημάτων, τήν ἔκφραση καί προάσπιση τῶν ἀπόψεων. Μέ λίγα λόγια, **ὁ λόγος ἐκφράζει καί ταυτόχρονα ἀποκαλύπτει τόν ἐσωτερικό ἄνθρωπο**.

Στήν καλή χρήση του ὁ λόγος γέννησε, ἀπό τήν ἀρχαιότητα ἀκόμη καί κυρίως στόν ἑλλαδικό χῶρο, τέχνη, καλλιτεχνική δημιουργία καί ἕναν λαμπρό πολιτισμό. Ἔγινε ποίηση, φιλοσοφία, θεολογία, θέατρο, τραγούδι. Γέννησε τά λεκτικά ἀριστουργήματα τῆς ρητορικής καί τῶν δημηγοριῶν, γονιμοποίησε ἐπιστῆμες καί σχολές, ἐξέφρασε ἀναζητήσεις καί προβληματισμούς, διετύπωσε ἀλήθειες καί δόγματα, ἀνέδειξε ἐξέχουσες μορφές καί παγκόσμια ἀναστήματα τοῦ πνεύματος καί τοῦ πολιτισμοῦ.

Κυρίως, ὅμως, ἔγινε **ὁ Λόγος τοῦ Εὐαγγελίου**, ὁ σπόρος, πού ἀπλώθηκε καί καρποφόρησε σέ ὅλη τήν οἰκουμένη. Ἔγινε ὁ λόγος τῆς ἀληθείας, ὁ ὁμολογιακός λόγος, ὁ παρρησιαστικός λόγος τῶν μαρτύρων ἕναντι τῶν δημίων τους. Ἔγινε φορέας πνευματικῆς οἰκοδομῆς μέσα ἀπό τίς θεοφώτιστες καί ἐμπνευσμένες ὁμιλίες τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ λόγος τῆς ἐρήμου, τῶν μεγάλων Ἀββάδων καί Ἀμμάδων, τῆς Κλίμακος καί τῶν Σύρων Πατέρων. Ὁ μελίρρυτος χρυσοστομικός λόγος, ὁ ἀνθενωτι-

κός λόγος τοῦ μεγάλου Φωτίου καί τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ.

Ἔγινε λόγος δοξολογίας καί ὕμνολογίας τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ, τῆς Παναγίας καί τῶν Ἁγίων μας. Ἔγινε ἐγκώμια, παρακλήσεις, λειτουργίες, ἀκολουθίες, κανόνες, ὠδές, χαιρετιστήριοι οἴκοι.

Ἔγινε ὁδηγός, νουθεσία, σοφία καί σύνεση. Ἔγινε παρηγοριά καί στήριξη, ἀγάπη καί φιλία. Ἔγινε λόγος μετανοίας καί ἐξομολογήσεως. Ἔγινε στήριγμα καί θάρρος, ἔγινε κουράγιο καί δύναμη, ἀπαντοχή καί ἐλπίδα γιά τήν σωτηρία μας.

Ἡ παράχρηση τοῦ λόγου

Τό χάρισμα τοῦ λόγου, ὅπως καί ὅλα τά χαρίσματα, δόθηκε ἀπό τόν Θεό στόν ἄνθρωπο γιά νά ὕμνεῖ καί νά δοξάζει τόν Δημιουργό του· γιά νά χαιρέται καί νά μετέχει στήν κοινωνία μέ τόν συνάνθρωπό του. Ἡ αὐτονόμηση, ὅμως, τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν Θεό, ὡς συνέπεια τῆς πτώσεώς του, ἐπέφερε καί τήν παράχρηση τοῦ λόγου, πού γίνεται πλέον καί λόγος πλάνης καί ἀπωλείας καί λόγος ἀντιλογίας, γίνεται δικαιολογία καί ὑπεκφυγή τῶν πρωτοπλάστων πρός τόν Θεό.

Ἀπό μέσο ἐπικοινωνίας καί συνεννοήσεως τῶν ἀνθρώπων ὁ λόγος, ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφανείας καί τῆς ἀλαζονείας τους, γίνεται λόγος ἀσυνεννοησίας καί διαίρεσεως. Κατέληξε σέ σύγχυση γλωσσῶν θαμμένος στά συντρίμια τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ.

Ἡ χρήση τῆ γλώσσας εἶναι ἡ λυδία λίθος

Ἡ καλή ἢ κακή χρήση τῆς γλώσσας, λοιπόν, εἶναι ἡ λυδία λίθος, πού κρίνει τελικά τήν ὠφέλεια ἢ τήν ζημία γιά τόν χρήστη της, ἀλλά καί γιά τούς ἄλλους, καθώς «*ἂν τήν προσέξεις, γίνεται ἵππος βασιλικός, εἰ δέ μή ὄχημα διαβόλου*» (Ἀγ. Ἰω. Χρυσοστόμου, ΕΠΕ 11, 96-98).

Ἡ ποιότητα τῶν λόγων μας μαρτυρεῖ τήν πνευματική μας κατάσταση, μαρτυρεῖ τήν ποιότητα καί τό περιεχόμενο τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου· «ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τό στόμα λαλεῖ» (Ματθ. ιβ', 35) (δηλ. τό στόμα μιλάει ἐκεῖνο ἀπό τό ὅποιο εἶναι γεμάτη ἡ καρδιά), κατά τόν Εὐαγγελιστή Ματθαῖο.
Καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μᾶς προτρέπει: «*Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἄλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι*» (Κολ. 4,6). (Δηλ. ὁ λόγος

σας νά εἶναι πάντοτε μέ χάρη, ἀρτυμένος μέ ἀλάτι, καί νά ξέρετε πῶς πρέπει νά ἀπαντᾶτε στόν καθένα).

Ἑτεροπαρατήρηση: κρίση-καταλαλιά-κατάκριση-ἐξουθένωση

Στό Γεροντικό διαβάζουμε ὅτι ρώτησαν τόν ὄσιο Σισώη τί γνώμη εἶχε γιά τά **ἁμαρτήματα τῆς γλώσσας** καί ὁ ὄσιος τούς ἀπάντησε: «*Ἐγώ, τριάντα χρόνια τώρα, ἔνα ἔχω προσευχή! Γιά ἔνα καί μόνο παρακαλῶ τόν Κύριο, νά μέ φυλάει ἀπό τή γλώσσα μου!*». Καί σέ ἄλλο σημεῖο, ἐπίσης, τοῦ Γεροντικοῦ ἀναφέρεται πῶς ἕνας ὑποτακτικός εἶπε στόν Γέροντά του: «*Γέροντα, ἔχω νά φάω κρέας εἴκοσι χρόνια. Καί ἐγώ, παιδί μου, τοῦ ἀπήντησε ἐκεῖνος, ἀπό τότε πού ἔγινα μοναχός, δέν ἔχω φάει ἄνθρωπο!*»!

Ξεκινώντας τήν παράθεση τῶν ἁμαρτημάτων τῆς γλώσσας, θά θέλαμε νά ἀναφερθοῦμε καί νά ἐστιάσουμε περισσότερο στά βαρύτερα ἀπό αὐτά, δηλαδή στήν **καταλαλιά**, τήν **κατάκριση**, καί τήν **ἐξουθένωση**, ἀφοῦ προηγηθεῖ μία ἀπαραίτητη διευκρίνιση καί διαφοροποίηση ἀνάμεσα στήν κρίση καί στήν παράχρηση τῆς κρίσεως. Νά διευκρινίσουμε δηλαδή, **πότε ἡ κρίση εἶναι θεμιτή καί νόμιμη, πότε εἶναι ἐνδεδειγμένη καί ἐπιβεβλημένη καί πότε εἶναι ἄδικη, κατακριτική καί ἐφάμαρτη.**

Θά ἀναφερθοῦμε, ἐπίσης, καί στά διάφορα παράγωγα τῆς κατάκρισης, ὅπως εἶναι ὁ ἐμπαιγμός, ὁ χαρακτηρισμός, ὁ στιγματισμός καί ἡ ἐτικετοποίηση. Ὅλα αὐτά τά ἁμαρτήματα περιέχονται στήν γενικότερη κατηγορία τῆς ἑτεροπαρατήρησης, τῆς ἐνασχόλησης, δηλαδή, μέ τούς ἄλλους μέ ἐπικριτική διάθεση καί χαρακτηρισμούς.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ συνεχῆς ροή πληροφοριῶν καί ἡ δυνατότητα ἄμεσης ἐνημέρωσης, ἀνά πᾶσα στιγμή, γιά ὅ,τιδήποτε συμβαίνει, ἀκόμη καί στήν πιό μακρυνή γωνιά τοῦ πλανήτη, δίνει τροφή καί **ὠθεῖ τόν κόσμο στή συνεχῆ ἑτεροπαρατήρηση καί ὄχι τήν αὐτοπαρατήρηση.** Γιά τούς περισσότερους ἀνθρώπους, δυστυχῶς καί γιά τούς χριστιανούς, **κύρια προτίμησή τους καί συνήθεια εἶναι ἡ κριτική καί ὄχι ἡ αὐτοκριτική.** Εἶναι ἡ ἐνασχόληση περισσότερο μέ τούς ἄλλους παρά μέ τόν ἑαυτό μας.

Τά Μέσα Μαζικῆς Ἐνημερώσεως καί τό διαδίκτυο συνεχῶς καί ἀσταμάτητα κατακλύζουν τόν κόσμο μέ ἀρνητικά κυρίως σχόλια καί γεγονότα, μέ σκανδαλοθηρικά περιστατικά, μέ πάθη, ἁμαρτίες καί παραπτώματα τῶν ἄλλων, μέ πληροφορίες καί εἰδήσεις πού προκαλοῦν καί ἐντυπωσιάζουν, πού κεντρίζουν τήν φαντασία καί διεγείρουν πάθη, ἀντιπαλότητες καί ἔχθρες, πού μολύνουν τίς αἰσθήσεις καί τόν νοῦ μέ ἀπαξία καί χυδαιότητα.

Όλα αυτά δημιουργούν μία παγιωμένη κατάσταση και **έχουν καταστεί πλέον έθισμός για τον σημερινό άνθρωπο**, ο οποίος συνηθίζει και έξοικειώνεται με την άσχήμια, την μετριότητα, την χλιαρότητα και την χαλαρότητα. Έξοικειώνεται και ταυτίζεται με τὰ έφήμερα, τὰ χαμηλά και τὰ έπιφανειακά τής φθηνής καθημερινότητας. **Συγκρίνει καθημερινά τον έαυτό του όχι με τούς άγιους και τούς ήρωες, αλλά με τὰ πρότυπα τής άπαξίας, τής άτιμίας, τής παρανομίας και τής άκολασίας πού προβάλλονται κατά κόρον.**

Γίνεται, έτσι, έπικριτικός, κατακριτικός, έλεγκτικός, καυστικός, άπαιτητικός, έριστικός, έπιθετικός. Στιγματίζει, καυτηριάζει, στηλιτεύει και σπλώνει, με μεγάλη άνεση και περισσή εύκολία, ανθρώπους και καταστάσεις, θεωρώντας μάλιστα πώς αυτό είναι δίκαιο και έπιβεβλημένο και πώς πράττει τό καθήκον του ένεργώντας τήν δίκαιη κάθαρση.

Άλλο κρίση και άλλο κατάκριση

Εύλογα, βεβαίως, τίθεται τό έρώτημα αν θά πρέπει νά καταδικάσουμε συλλήβδην τήν έπιβεβλημένη κριτική και τον δίκαιο έλεγχο πού άσκεϊται σέ μία σειρά από φαινόμενα, ένέργειες και καταστάσεις.

Εϊναι άναγκαϊο στό σημείο αυτό νά κάνουμε μιά άπαραίτητη διευκρίνιση για τό θέμα τής κρίσεως και τήν διαφορά της με τήν καταλαλιά, τήν κατάκριση και τήν έξουθένωση.

Η κρίση, όπως και ή λογική, εϊναι, όπως προαναφέραμε, ένα από τὰ σημαντικότερα δώρα του Θεού προς τον άνθρωπο, οί όποϊες τον διαφοροποιούν από τὰ άλογα ζώα και τήν υπόλοιπη δημιουργία. Και εϊναι δεδομένο ότι ο Θεός δέν θά έπεδίωκε νά καταργήσει ή νά αφαιρέσει από τον άνθρωπο ένα χάρισμα πού ο Ίδιος του προσέφερε, διότι τὰ χαρίσματα του Θεού εϊναι άμεταμέλητα, «*άμεταμέλητα γάρ τὰ χαρίσματα και ή κλήσις του Θεού*» (Ρωμ. 11, 29).

Κρίση εϊναι ή διανοητική ένέργεια πού εκτιμᾷ και αξιολογεϊ πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις και καταλήγει σέ λογικά συμπεράσματα και διαμόρφωση γνώμης. Πρόκειται για μία πολύ σπουδαία και άκρως άπαραίτητη διαδικασία για τήν καλή και εύρυθμη λειτουργία τής ζωής μας, τής οίκογένειάς μας, τής έπαγγελματικής μας δραστηριότητας και τής κοινωνίας μας.

Μία πληθώρα περιπτώσεων και καταστάσεων τής καθημερινότητάς μας άπαιτούν τήν ώριμη κρίση μας, τήν σύνεση και τήν εύθυκρισία μας για τήν σωστή άντιμετώπισή τους. Υπάρχουν, έπίσης, περιπτώσεις, πού παράλληλα με τήν κρίση

μας, απαιτείται και ο έλεγχος προσώπων και καταστάσεων.

‘Υπό την έννοια αυτή ή κρίση και ο έλεγχος είναι λειτουργίες καθ’ όλα θεμιτές και απαραίτητες για τον άνθρωπο. Θα πρέπει για παράδειγμα να κρίνουμε και να επιλέξουμε τον τρόπο της ζωής μας, την οργάνωση της οικογένειάς μας, του επαγγέλματός μας. Θα πρέπει να κρίνουμε, να αξιολογήσουμε και να ελέγξουμε, ως γονείς τα παιδιά μας, ως πνευματικοί τα πνευματικά μας τέκνα, ως πολίτες την διακυβέρνηση της χώρας μας, ως επαγγελματίες, ως προϊστάμενοι, ως δικαστές και ως θεσμικοί φορείς τις απαιτούμενες κάθε φορά καταστάσεις και να λάβουμε τις δέουσες αποφάσεις.

‘Η κρίση και ο έλεγχος έχουν ως βάση την αγάπη και την νομιμότητα και ως σκοπό την εμπέδωση της νομιμότητος και την διόρθωση, όχι μόνο των σφαλμάτων και των αμαρτημάτων, αλλά και αυτών που έχουν υποπέσει στα σφάλματα και τα αμαρτήματα.

Αντίθετα, **ή κατάκριση και ή εξουθένωση έχουν ως βάση την κακία, την εμπάθεια, τον φθόνο και ως σκοπό την καταδίκη, όχι μόνο των πράξεων, αλλά κυρίως την καταδίκη, την καταφρόνηση, τον έξευτελισμό και την έκμηδένιση των προσώπων.**

‘Η δίκαιη κρίση

‘Ο Χριστός μας, απευθυνόμενος προς τους ‘Ιουδαίους, τους λέγει: *«μή κρίνετε κατ’ ὄψιν, αλλά την δικαίαν κρίσιν κρίνατε»* (‘Ιωάν ζ’24) (δηλ. μην κρίνετε κατά τα έξωτερικά φαινόμενα, αλλά να είστε δίκαιοι στις κρίσεις σας). Παρατηρούμε, λοιπόν, έδω μία σαφή διάκριση ανάμεσα στην κρίση που γίνεται *«κατ’ ὄψιν»* και στην *«δικαία»* κρίση.

Και ποιά είναι αυτή ή «δικαία κρίσις» την οποία μάς προτρέπει ο Χριστός να κάνουμε; Μας την εξηγεί ο ίδιος σέ άλλο σημείο του Εύαγγελίου Του: *«ή κρίσις ή έμή δικαία έστι, ὅτι οὐ ζητῶ τό θέλημα τό έμόν, αλλά τό θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός»* (‘Ιω. ε’30) (Δηλ. ή δική μου κρίση είναι δίκαιη, διότι δέν επιδιώκω τό θέλημά μου, αλλά τό θέλημα τοῦ Πατέρα που μέ έστειλε).

‘Η δίκαιη και σωστή κρίση, λοιπόν, είναι αυτή που γίνεται σύμφωνα με τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Είναι αυτή που προϋποθέτει την έκκοπή τοῦ δικοῦ μας ατομικοῦ θελήματος. Προϋποθέτει την έξοδο από τον ατομισμό μας, την υπερνίκηση τοῦ έγωισμοῦ μας, την υπέρβαση τοῦ έαυτοῦ μας και την αγαπητική μας διάθεση απέναντι στον κρινόμενο.

Κατά τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ **ἔξοδος τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν ἑαυτό του, τό ἐγώ του, τό θέλημά του, τήν ἰδιοτέλειά του εἶναι σταυρική**. Ἡ ἔξοδος αὐτή ἔχει δύο κατευθύνσεις, μία κάθετη πρὸς τόν Θεό καί μία ὀριζόντια πρὸς τούς ἀνθρώπους. Ὄταν ἡ κάθετη εἶναι ἐλλειπής, τότε εἶναι ἀναπόφευκτο νά γίνεται ἐλλειμματική καί ἡ ὀριζόντια. Ἀλλά καί ἀντίστροφα, ὅσο ὁ ἄνθρωπος ἐγγίζει περισσότερο πρὸς τόν Θεό, **ὅσο περισσότερο ἀγαπᾷ τόν Θεό, τόσο περισσότερο ἀγαπᾷ καί τούς ἀνθρώπους· τόσο ἡ κρίση του γίνεται δικαιότερη, πῶ ἀγαπητική καί φιλάδελφη**.

Τότε φθάνουμε σέ αὐτό πού μᾶς προτρέπει ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σῦρος: **«Ἀγάπησε τούς ἀμαρτωλούς χωρίς νά μιμηθεῖς τά ἔργα τους, ἀλλά καί χωρίς νά τούς περιφρονήσεις γιά τά ἐλαττώματά τους. Διαφορετικά κινδυνεύεις νά πέσεις καί ἐσύ στούς ἴδιους πειρασμούς μέ αὐτούς»**.

Ὁ Ἅγιος Παῖσιος, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση μοναχῆς **περί κρίσεως καί κατακρίσεως**, ἔλεγε χαρακτηριστικά:

«- Γέροντα, εὐκόλα κρίνω καί κατακρίνω.

- Ἡ κρίση πού ἔχεις, εἶναι φυσικά, χάρισμα πού σοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ἀλλά τήν ἐκμεταλλεύεται τὸ ταγκαλάκι (ὁ διάβολος) καί σέ κάνει νά κατακρίνεις καί νά ἀμαρτάνεις. Γι' αὐτό, μέχρι νά ἐξαγνισθεῖ ἡ κρίση σου καί νά ἔρθει ὁ θεῖος φωτισμός, νά μὴ τήν ἐμπιστεύεσαι. Ὄταν κανεὶς ἀσχολεῖται μέ τούς ἄλλους καί τούς κρίνει, ἐνῶ ἀκόμα δὲν ἔχει ἐξαγνισθῆ ἡ κρίση του, πέφτει συνέχεια στὴν κατάκριση.

- Καί πῶς, Γέροντα, θὰ ἐξαγνισθεῖ ἡ κρίση μου;

- Πρέπει νά τὴν λαμπκάρεις. Μπορεῖ νά ἔχεις καλὴ διάθεση καί μιὰ δύναμη μέσα σου, ἀλλὰ πιστεύεις ὅτι κρίνεις πάντοτε σωστά. Ἡ κρίση σου εἶναι ὅμως ἀνθρώπινη, κοσμική. Προσπάθησε νά ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, νά ἀποκτήσεις ἀνιδιοτέλεια, γιὰ νά ἔρθει ὁ θεῖος φωτισμός καί νά γίνῃ ἡ κρίση σου πνευματική, θεϊκή. Τότε ἡ κρίση σου θὰ εἶναι σύμφωνη μέ τὴν δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καί ὄχι μέ τὴν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη. Μὲ τὴν ἀγάπη καί τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ καί ὄχι μέ τὴν λογικὴ τὴν ἀνθρώπινη. Μόνον ὁ Θεὸς κρίνει δίκαια, γιατί μόνον Αὐτὸς γνωρίζει τίς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων» (Γέροντος Παῖσιου Ἀγιορείτου, Λόγοι Ε΄, Πάθη καί Ἀρετές, ἐκδ. Ἱ. Ἦσ. «Εὐαγγελιστὴς Ἰω. ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσ/νίκης, σελ. 99-100).

Ἡ παράχρηση τῆς κρίσεως

Ἡ αὐτονόμηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τόν Θεό, ὅπως προαναφέραμε, εἶχε ὡς συνέπεια

τήν άλλοτρίωση του ανθρώπου και την παράχρηση εκ μέρους του των χαρισμάτων που του δόθηκαν από τον Θεό. Η αυτόνομία και η αποκοπή από τον Θεό οδηγούν τον άνθρωπο στην αυτοδικαίωση και στην απόλυτη έμπιστοσύνη στην ατομική του κρίση και γνώμη. Κατά συνέπεια, η κρίση από χάρισμα μετατρέπεται σε ατομική σκέψη, σε ισχυρογνωμοσύνη, σε έμπιστοσύνη στον λογισμό μας, σε έπαρση, σε υπερηφάνεια και σε άλαζουεία.

Έτσι, γινόμαστε αθάδεις, κατακριτικοί και έξουθενωτικοί προς τους άλλους, ακόμη και προς τον ίδιο τον Θεό από τον Όποιο ζητούμε άπαιτητικά και «δικαιωματικά» την «άντιμισθία» Του για τις «καλές μας πράξεις». Όπως λέει χαρακτηριστικά ο Καθηγητής κ. Τσελεγγίδης:

«Ο άνθρωπος, ο οποίος κατά την πατερική παράδοση δέν είναι αυτόφωτος, αλλά έτερόφωτος (άποτελεϊ, δηλαδή, κτιστό κάτοπτρο, που στό μέτρο της καθαρότητάς του ανακλά τό Φώς του Θεού), αντί νά είναι στραμμένος όντολογικώς προς τον Θεό (τήν πηγή του είναι του), αναστρέφει τό κάτοπτρο του είναι του προς τον έαυτό του. Αυτό είναι ή φιλαυτία και ή υπαρξιακή αυτόνόμησή του από την φωτεινή πηγή της υπάρξεως του (δηλ. τον Θεό) και αυτό είναι αυτόχρονα τό υπαρξιακό του σκοτάδι.

Γίνεται έτσι παράχρηση όλων των πραγμάτων, ακόμη και του Θεού, ο Όποιος αντικειμενοποιείται, ειδωλοποιείται και «χρησιμοποιείται» μέ την κυριολεκτική έννοια της λέξεως από τον άνθρωπο. Στην ουσία, δηλαδή, ο άνθρωπος, πρακτικώς, αυτοανακηρύσσεται άθαδώς και άνοήτως σε κύριο του Θεού και άξιώνει τις υπηρεσίες Του έναντι μικρής άντιπαροχής (π.χ. έκκλησιασμός, έξομολόγηση, θεία κοινωνία, τάματα, λαμπάδες κ.λπ.). Έτσι, καταλήγει νά κατακρίνει άσπλάγγως όχι μόνο τους συνανθρώπους του, αλλά επεκτείνει άθαδώς και άνοήτως την σκοτισμένη κρίση του, όχι μόνο συμβουλευοντας, αλλά κατακρίνοντας και τον Ίδιο τον Θεό και τά έργα Του (πειρασμούς, δοκιμασίες, άσθένειες κ.λπ.), που επιτρέπονται από τον Θεό για νά κάμψουν την φιλαυτία και την άμετανοησία μας».

Γι' αυτό, άδελφοί, και υπάρχουν τά άδικα, άθεολόγητα και άδικαιολόγητα ΓΙΑΤΙ, που άκούμε καθημερινά νά υποβάλλονται προς τον Θεό. Γιατί νά υπάρχει δυστυχία και άδικία στον κόσμο, γιατί νά υπάρχουν πόλεμοι, πρόωροι θάνατοι, άσθένειες, πειρασμοί και τόσα άλλα.

Έκδηλώσεις και παράγωγα της έτεροπαράτηρησης

Η έτεροπαράτηρηση έχει πάρει στις μέρες μας την μορφή πανδημικής νόσου, δημιουργώντας μεταξύ των ανθρώπων ψυχρότητες, έναντιώσεις, μίσση, μνησικακίες, και έγκατάλειψη της Χάριτος του Θεού.

Ἡ ἑτεροπαρατήρηση ἐκδηλώνεται κυρίως μέ τήν καταλαλιά, τήν κατάκριση καί τήν ἐξουθένωση. Ἔχει δέ καί διάφορα παράγωγα, ὅπως εἶναι ὁ ἐμπαιγμός, ὁ χαρακτηρισμός, ὁ στιγματισμός καί ἡ ἐτικετοποίηση.

Ὅρισμοί

Ὁ **Ἀββᾶς Δωρόθεος** στόν λόγο του «Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά κρίνουμε τόν πλησίον μας» δίδει τούς ὁρισμούς τῶν τριῶν αὐτῶν ἐννοιῶν πού συνιστοῦν τήν ἑτεροπαρατήρηση, παρατηρώντας ὅτι «...**τίποτε δέν ξεγυμνώνει τόσο τόν ἄνθρωπο καί δέν τόν ὀδηγεῖ στήν ἐγκατάλειψη (τοῦ Θεοῦ) ὅσο ἡ καταλαλιά, ἡ κατάκριση καί ἡ ἐξουθένωση τοῦ πλησίον**» (Ἀββᾶ Δωροθέου, *Ἔργα Ἀσκητικά*, ἐκδ. Ἑτοιμασία, σελ. 187).

Καταλαλιά εἶναι νά μιλήσεις εἰς βάρος κάποιου ἄλλου φανερώνοντας μέ ἐμπάθεια τό ἀμάρτημά του. Εἶναι τό νά διαδίδεις μέ λόγια τίς ἀμαρτίες καί τά σφάλματα τοῦ πλησίον. Ὄταν, γιά παράδειγμα, πεῖς γιά κάποιον: «ὁ τάδε εἶπε ψέματα ἢ ὀργίστηκε ἢ ἔπεσε σέ πορνεία», εἶναι καταλαλιά, διότι φανερώνεις μέ ἐμπάθεια τήν ἀμαρτία του.

Ὁ **Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος** χαρακτηρίζει τήν καταλαλιά «*παχειά βδέλλα, κρυμμένη καί ἀφανῆ, πού ἀπορροφᾷ καί ἐξαφανίζει τό αἷμα τῆς ἀγάπης*» (Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, ἐκδ. Παρακλήτου, Λόγος Ι΄, σελ. 170).

Κατάκριση εἶναι ἡ καταδικαστική γνώμη, ἀπόφαση ἢ κρίση τήν ὁποία ἐκφέρει ἢ καί διαδίδει κάποιος γιά τήν διαγωγή, τίς ἀμαρτίες, τά σφάλματα καί τά ἐλαττώματα τοῦ πλησίον, ἢ ὁποία δέν παραμένει μόνο σέ αὐτά (πού εἶναι ἡ καταλαλιά), ἀλλά προχωρᾷ καί καταδικάζει, ἀποδοκιμάζει καί μέμφεται καί αὐτόν τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο, τόν πταίσαντα καί μάλιστα χωρίς οἶκτο καί ἐπιείκεια. Ἄντί, γιά παράδειγμα, νά πεῖ κάποιος «ὁ τάδε εἶπε ψέματα ἢ ὀργίστηκε ἢ ἔπεσε σέ πορνεία», (πού εἶναι καταλαλιά), λέει: «ὁ τάδε εἶναι ψεύτης, εἶναι ὀργίλος ἢ εἶναι πόρνος» καί ἔτσι ἀποφαίνεται ὄχι μόνο γιά τίς πράξεις του, ἀλλά γιά ὀλόκληρη τή ζωή του. Αὐτό εἶναι ἡ κατάκριση.

Ὁ Φαρισαῖος δέν καταδικάστηκε ὅταν εἶπε ἀόριστα, χωρίς νά κατονομάσει κανένα, δέν εἶμαι σάν τούς ἄλλους ἄρπαξ, ἄδικος ἢ μοιχός. Ὄταν ὅμως γυρνώντας πρός τόν Τελώνη εἶπε: «οὔτε σάν καί αὐτόν τόν τελώνη», τότε βάρυνε τήν ψυχή του γιατί ἔπεσε σέ κατάκριση.

Πολλές φορές, ὄχι μόνο κατακρίνουμε τόν πλησίον μας, ἀλλά καί τόν ἐξουθενώνουμε.

Ἐξουθένωση εἶναι ὄχι μόνο νά κατακρίνει κανείς κάποιον πού ἁμαρτάνει, ἀλλά νά φτάνει στό σημεῖο νά τόν ἀπαξιώνει, νά τόν ἐκμηδενίζει, νά τόν ἐξευτελίζει, νά τόν σιχαίνεται, σάν κάτι πού προξενεῖ ἀηδία. Ἡ ἐξουθένωση εἶναι πολύ χειρότερη καί πολύ πύ ὀλέθρια ἀπό τήν κατάκριση. Φτάνουμε, ἔτσι στό σημεῖο νά μισοῦμε ὄχι μόνο τήν ἁμαρτία ἀλλά καί τόν ἁμαρτωλό. Πολλές φορές μάλιστα χαιρόμαστε καί ἐπαιρόμαστε γι' αὐτό.

Αὐτό εἶναι **δειγμα παντελοῦς ἐλλείψεως ἀγάπης**. Εἶναι κατάσταση πού μάς χωρίζει, ὄχι μόνον ἀπό τούς ἀνθρώπους, ἀλλά καί ἀπό τόν Θεό. Κι αὐτό γιατί **ὁ Θεός ἀγαπᾷ τόν ἁμαρτωλό, ἀκόμη καί τόν πύ ἐξαθλιωμένο ἀπό τήν ἁμαρτία καί προσπαθεῖ νά τόν συνετίσει καί νά τόν φέρει σέ μετάνοια**. Τόν συγχωρεῖ δέ ἀμέσως καί ἀπροϋπόθετα ὅταν συναισθανθεῖ τό σφάλμα του, μετανοήσει καί ζητήσει τό ἔλεός Του.

Μέ ποιό δικαίωμα λοιπόν ἕνας ἁμαρτωλός ἄνθρωπος, ὅπως ὄλοι ἐμεῖς, μπορεῖ νά ἀπορρίψει ἕνα συνάνθρωπό του, ἔστω καί φαινομενικά πύ ἁμαρτωλό; Αὐτός πού δέν θά δείξει ἔλεος γιά τόν συνάνθρωπό του, δέν θά ἐλεηθεῖ ἀπό τό Θεό: «*ἡ γάρ κρίσις ἀνέλεος, τῷ μή ποιήσαντι ἔλεος*» (Ἰακ. β' 13) (δηλ. ἡ κρίση θά εἶναι ἄσπλαγχνη πρὸς ἐκεῖνον πού δέν ἔδειξε εὐσπλαγχνία), λέγει ὁ **ἀδελφόθεος Ἰάκωβος** στήν Καθολική ἐπιστολή του.

Ὁ **Ἅγιος Δημήτριος τοῦ Ροστώφ** μάς προτρέπει χαρακτηριστικά γιά τό ζήτημα αὐτό: «*Μή σφετερίζεσαι τό ἔργο τοῦ Θεοῦ. Μή γίνεσαι ἀντίπαλος τοῦ Κυρίου, ἀρπάζοντας τό ἀξίωμα πού κράτησε γιά τόν ἑαυτό Του. Καί μέ τὰ ἴδια σου τὰ μάτια ἂν δῆς κάποιον νά ἁμαρτάνη, μὴν τόν καταδικάσης, μὴν τόν κακολογήσης, μὴν τόν διασύρης, μὴν τόν ἐξουθενώσης. Καταδίκασε τόν διάβολο πού τόν ἐξαπάτησε καί τόν ἔριξε στήν ἁμαρτία. Ἄν ὅμως καταδικάσης τόν ἀδελφό σου, θά ἐπιβεβαιώσης τόν μεγάλο καί ἄλογο ἐγωισμό σου. Καί πρόσεξε, γιατί θά πέσης κι ἐσύ στό ἴδιο ἁμάρτημα. Κατὰ κανόνα, ὅποιος κρίνει τόν ἄλλον γιά κάτι, πέφτει κατόπιν στό ἴδιο. Κάλυψε λοιπόν σπλαχνικά μέ τή σιωπή τό σφάλμα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Κι ἂν μπορῆς διόρθωσε τον μέ ἀγάπη καί ταπεινώσι. Ἄν δέν μπορῆς, μεῖνε στή σιωπή σου καί καταδίκασε τόν ἑαυτό σου γιά τὰ δικά σου ἁμαρτήματα. Σοῦ ἀρκοῦν αὐτά*» (Ἀπό τό βιβλίό [«Πνευματικό Ἀλφάβητο», Ἀγίου Δημητρίου τοῦ Ροστώφ](#)).

Δυστυχῶς, ἐμεῖς μέ πολλή εὐκολία κατακρίνουμε ἀσύστολα τόν συνάνθρωπό μας, ἂν τύχει νά δοῦμε κάτι, ἢ νά ἀκούσουμε ἢ νά ὑποψιαστοῦμε ὅ,τι ἔκανε. Καί τό φοβερότερο εἶναι ὅτι δέν σταματᾶμε στήν βλάβη πού κάνουμε στόν ἑαυτό μας. Ἀλλά συναντᾶμε καί ἄλλον ἀδερφό καί ἀμέσως τοῦ λέμε: «αὐτό καί αὐτό ἔγινε». Ἔτσι βλάπτουμε καί ἐκεῖνον, βάζοντας στήν καρδιά του ἁμαρτίες. Γι αὐτό **δέν ἐπιτρέπεται νά λέμε τίς ἁμαρτίες τῶν ἄλλων, ἀλλά οὔτε καί τίς δικές μας, παρά μόνο στόν πνευματικό μας κατά τήν ἐξομολόγηση**. Διαφορετικά, διασπεύουμε τά μικρόβια τῆς ἁμαρτίας καί σέ ἄλλους.

Ἄς δοῦμε, ὅμως, πῶς θέτει τό ζήτημα ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος: «Δέν πρέπει οὔτε νά ἐπιπλήττεις, οὔτε νά προσβάλλεις, ἀλλά νά νουθετεῖς· ὄχι νά κατηγορεῖς, ἀλλά νά συμβουλευεῖς· οὔτε νά ἐπιτίθῃσαι μέ ἀφροσύνη, ἀλλά νά διορθῶνεις μέ στοργή. Διότι ὅταν συμβεῖ νά ἐκφέρεις γνώμη χωρίς συμπόνια γιά τά ἀμαρτήματα τοῦ πλησίον σου, παραδίδεις ὄχι ἐκεῖνον, ἀλλά τόν ἑαυτό σου στήν ἐσχάτη προδοσία.

Θά μέ ρωτήσεις εὐλόγως, συνεχίζει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, τί λοιπόν; Ἐάν πορνεύει ὁ ἄλλος νά μήν τοῦ πῶ ὅτι εἶναι κακό ἢ πορνεία καί νά μή διορθώσω αὐτόν πού προβαίνει σέ αἰσχρές πράξεις; Σοῦ ἀπαντῶ· **διόρθωσέ τον μέν, ἀλλ' ὄχι σάν ἐχθρός οὔτε σάν ἀντίπαλος πού ζητεῖ τιμωρία, ἀλλά σάν Πατέρας πού προσφέρει φάρμακα. Διότι ὁ Κύριος δέν εἶπε νά μήν ἐμποδίζεις αὐτόν πού ἀμαρτάνει, ἀλλά νά μήν τόν κρίνεις, δηλαδή νά μήν γίνεσαι σκληρός δικαστής καί ἐπικριτής».**

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης χαρακτηριστικά τονίζει ὅτι **ἡ κατάκριση καί δυσφήμιση τοῦ ἄλλου, καί μάλιστα ὅταν ἀποτελεῖ ἀνεξέλεγκτη συκοφαντία καί κατασπίλωση τῆς τιμῆς του, ἰσοδυναμεῖ μέ φόνο.** «Ὅπως λέγεται, ἄλλωστε, ἀπό τούς ἠθικούς διδασκάλους, ἡ τιμή εἶναι ἀνώτερη ἀπό τή ζωή. Καί ἐπειδή ὁ φόνος θανατώνει τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ἡ συκοφαντία θανατώνει τήν τιμή, ἄρα ἡ συκοφαντία εἶναι χειρότερη ἀπό τόν φόνο. Καί στ' ἀλήθεια εἶναι μεγαλύτερη κακία τό νά φονεύει κανείς μέ τή γλῶσσα, παρά μέ τό ξίφος καί τό νά πληγώνει μέ τό λόγο παρά μέ τό βέλος. Γιατί ὁ φονιάς θανατώνει μόνον τούς ζωντανούς, μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς του, ἐνῶ ὁ συκοφάντης ἐπί πλέον καί τούς νεκρούς καί μάλιστα ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς. Μέ φόνο μάλιστα ἄκοπο καί ἀκίνδυνο, ἀφοῦ γίνεται ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς στίς πολυθρόνες τῶν σαλονιῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τόν σωματικό φόνο, πού συνήθως ἐνέχει ἀγωνία, ποινικές διώξεις καί φυλακίσεις» (Ἁγ. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, Συμβουλευτικό ἐγχειρίδιο, σελ. 120).

Ἡ κατάκριση μᾶς ἀναδεικνύει ἄφρονες ὡς χριστιανούς, καθώς ὁ Χριστός μας εἶπε: «Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καί ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. 7,2) (δηλ. μέ τό κριτήριο πού κρίνετε, θά κριθεῖτε καί μέ τό μέτρο πού μετράτε, θά μετρηθεῖτε). Κατά συνέπεια, **μέ τήν κατάκριση, καταδικάζουμε μόνοι μας τόν ἑαυτό μας νά πέση στά ἴδια ἀμαρτήματα μέ αὐτά πού κατακρίνουμε, καί δίνουμε τό μέτρο ἀνεπεικοῦς κρίσεως στόν Δικαιοκρίτη Θεό.**

Τό πόσο ἐπεικῆς εἶναι ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ γι' αὐτούς πού δέν κατακρίνουν μᾶς τό φανερώνει καί τό ἐξῆς περιστατικό ἀπό τό Γεροντικό:

«Ἐνας μοναχός σ' ἓνα Κοινόβιο, ἀμελής στά πνευματικά, ἔπεσε βαριά ἄρρωστος κι ἤλθε ἡ ὥρα του νά πεθάνει. Ὁ ἡγούμενος καί ὄλοι οἱ ἀδελφοί τόν περικυκλώσανε γιά

νά τοῦ δώσουν θάρρος στίς τελευταῖες του στιγμές. Παρατήρησαν ὅμως ἔκπληκτοι, πώς ὁ ἀδελφός ἀντίκρυζε τόν θάνατο μέ μεγάλη ἀταραξία καί ψυχική γαλήνη.

-Παιδί μου, τοῦ εἶπε τότε ὁ Ἡγούμενος, ὅλοι ἐδῶ ξεύρομε πώς δέν ἦσουν καί τόσο ἐπιμελής στά καθήκοντά σου. Πῶς πηγαίνεις μέ τόσο θάρρος στήν ἄλλη ζωή;

-Εἶναι ἀλήθεια, Αββᾶ, ψιθύρισε ὁ ἐτοιμοθάνατος, πώς δέν ἤμουν καλός μοναχός. Ἔνα πράγμα ὅμως ἐτήρησα (Γεροντικό Χαμπάκη, σελ. 429, 30) μέ ἀκρίβεια στή ζωή μου: Δέν κατέκρινα ποτέ μου ἄνθρωπο. Γι' αὐτό σκοπεύω νά εἰπῶ στό Δεσπότη Χριστό, ὅταν παρουσιασῶ ἐνώπιόν Του: «Σύ, Κύριε, εἶπες, μή κρίνετε, ἵνα μή κριθῆτε», κι ἐλπίζω ὅτι δέν θά μέ κρίνη αὐστηρά.

Πήγαινε εἰρηνικά στό αἰώνιο ταξίδι σου, παιδί μου, τοῦ εἶπε μέ θαυμασμό ὁ Ἡγούμενος. Ἐσύ, κατῶρθωσες, χωρίς κόπο νά σωθῆς».

Αἷτια πού ὀδηγοῦν στήν κατάκριση

Τά πιά συχνά αἷτια πού μᾶς ὀδηγοῦν στήν κατάκριση εἶναι καταρχήν ὁ ἐγωισμός καί ἡ ἀλαζονεία μας, ὅπως στήν περίπτωση τοῦ Φαρισαίου. Ἡ ζήλεια καί ὁ φθόνος μᾶς ὀδηγοῦν, ἐπίσης, πολύ συχνά στήν κατάκριση, καθώς καί τά ἐκδικητικά αἰσθήματα καί ἡ διάθεση νά μειώσουμε τόν ἄλλο καί νά σπιλώσουμε τήν ὑπόληψή του.

Ὁ Ἅγιος Σεραφεῖμ τοῦ Σαρώφ ἀπέδιδε τήν διαρκή ἐνασχόληση μέ τούς ἄλλους στήν ἀπροθυμία γιά αὐτογνωσία. Ἔλεγε συγκεκριμένα: «Γιατί κρίνουμε τούς ἀδελφούς μας; Διότι δέν προσπαθοῦμε νά γνωρίσουμε τόν ἑαυτό μας. Ὅποιος καταγίνεται μέ τή γνώση τοῦ ἑαυτοῦ του δέν προλαβαίνει νά παρατηρεῖ τούς ἄλλους. Κατάκρινε τόν ἑαυτό σου καί θά παύσεις νά κατακρίνεις τούς ἄλλους» (Ἀρχιμ. Τιμοθέου, Καθηγουμένου Ἰ. Μ. Παρακλήτου. «Ὅσιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ» - σύντομες διδασκαλίες. Ἔκδ. Ἰ.Μ.Παρακλήτου, Ὠρωπός Ἀττικῆς 1988).

Πολλές φορές, ὡστόσο, κρυβόμαστε πίσω ἀπό δῆθεν ἀθῶα κίνητρα γιά νά δικαιολογήσουμε τίς πτώσεις μας σέ ποικίλα ἀμαρτήματα τῆς γλώσσας. Ἀργολογοῦμε ἢ ἀστειολογοῦμε γιά νά περνάει ἡ ὥρα ἢ γιά νά διατηροῦμε κοινωνικές σχέσεις καί ἐπαφές ἢ κατακρίνουμε καί ἐξουθενῶνουμε τούς ἄλλους, ἀκόμη κι ἂν εἶναι ἀπόντες, μέ τό πρόσχημα τῆς ἀπόδοσης δικαιοσύνης καί ἐπαναλαμβάνοντας τήν γνωστή ἐπώδῃ «ἡ ἀλήθεια θά πρέπει νά λέγεται».

Παράγωγα τῆς ἑτεροπαρατήρησης

Ἡ ἑτεροπαρατήρηση, ἡ συνεχῆς, δηλαδή, ἑνασχόληση μέ τούς ἄλλους μέ ἐπικριτική διάθεση, ἐκτός ἀπό τίς κύριες ἐκδηλώσεις της, τίς ὁποῖες ἀναπτύξαμε, τήν καταλαλιά, τήν κατάκριση καί τήν ἐξουθένωση, ἔχει καί ἀρκετά παράγωγα, συνέπειες δηλαδή πού ἀφήνουν βαρύ τό ἀποτύπωμά τους στά «θύματα» τῶν ἐπικρίσεων καί τῶν κατακρίσεων μας.

Πρῶτο παράγωγο εἶναι ὁ **στιγματισμός-ἐτικετοποίηση**, ἡ ὀξύτατη δηλαδή κριτική καί ἡ δημόσια καταγγελία κάποιου, ἡ στηλίτευση καί ὁ διασυρμός του. Ὁ στιγματισμός ἑνός ἀνθρώπου ἐπιφέρει τήν ἀμάυρωση τῆς δημόσιας εἰκόνας του καί δημιουργεῖ μία ἀρνητική φήμη, τήν κοινῶς λεγόμενη «ρετσινιά» ἢ «ταμπέλα» πού τόν συνοδεύει σέ ὅλη του τήν ζωή.

Ὁ στιγματισμός καί ἡ ἐτικετοποίηση ἐγκλωβίζουν τόν ἄνθρωπο σέ χαρακτηρισμοὺς πού προσδιορίζουν διὰ βίου τήν συναναστροφή, τίς δραστηριότητες καί τήν πνευματική του πορεία καί τόν ὀδηγοῦν τελικά νά κλειστεῖ μέ πικρία στόν ἑαυτό του, τόν ὀδηγοῦν στό περιθώριο, στήν ἀπομόνωση, στήν ἀποξένωση.

Ἄλλο παράγωγο τῆς ἑτεροπαρατήρησης εἶναι ὁ **ἐμπαιγμός**, ὁ περιφρονητικός ἢ προσβλητικός, δηλαδή, ἀστεῖσμός σέ βάρος κάποιου, ὁ χλευασμός, ἡ διαπόμπευση καί ὁ ἐξευτελισμός του, πού δημιουργεῖ στόν ἄνθρωπο ψυχικά τραύματα καί διάφορα συμπλέγματα κατωτερότητος καί μειονεξίας.

Ἐνα ἀκόμη παράγωγο εἶναι ὁ **χαρακτηρισμός**, ἡ ἔκφραση δυσμενῶν, ἄκριτων, ἀρνητικῶν, ἐπιπόλαιων καί ἐν πολλοῖς ἄδικων ἐκτιμήσεων γιά τήν προσωπικότητα καί τήν συμπεριφορὰ ἑνός ἀνθρώπου.

Στιγματισμός, ἐτικετοποίηση, ἐμπαιγμός καί χαρακτηρισμός εἶναι ἐκδηλώσεις τῆς κατακρίσεως, πού χωρὶς ἀγάπη πραγματική καί χωρὶς διάκριση ἀναφέρονται στά σωματικά, διανοητικά καί ψυχικά χαρίσματα ἢ ἐλαττώματα τῶν ἀδελφῶν μας. **Ἡ ἐγκληματική διάσταση αὐτῶν τῶν ὀλεθρίων ἐκδηλώσεων ἔγκειται στό γεγονός ὅτι ἀποτελοῦν πολλές φορές ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια στήν πνευματική ἀσκηση καί προκοπή ἑνός ἀνθρώπου, τοῦ δυσκολεύουν ἢ τοῦ ματαιώνουν κάθε καλή προσπάθεια μετανοίας καί διορθώσεώς του, ἐφ' ὅσον στιγματισμοί, ἐμπαιγμοί, χαρακτηρισμοί καί ἐτικετοποιήσεις διαιωρίζονται καί ὡς βρόγχος καταπνίγουν τίς φιλότιμες καί καρδιακές προσπάθειές τους, παρότι οἱ ἴδιοι ἔχουν μετανοήσει καί ἔχουν ἀλλάξει τρόπο ζωῆς.**

Τά άμαρτήματα τής γλώσσας

Μετά τήν ανάπτυξη τών πιό σημαντικῶν άμαρτημάτων τής γλώσσας καί τών παραγῶγων τους, παραθέτουμε συνοπτικά καί κάποια άκόμη συναφή καί συχνά έμφανιζόμενα άμαρτήματα μέ σύντομους όρισμούς καί σχολιασμούς, πού θά μάς βοηθήσουν στήν αύτοκριτική μας καί τόν έλεγχο τοῦ έαυτοῦ μας καί κυρίως θά μάς όδηγήσουν στήν έξαγόρευση τών άμαρτημάτων αύτῶν, όταν προσερχόμαστε στό Μυστήριο τής Ίερᾶς Έξομολογήσεως.

Τέτοια άμαρτήματα εἶναι **ή πολυλογία, ή άργολογία, ή φλυαρία, ή μωρολογία, τό καταραμένο κουτσομπολιό, ή άισχρολογία, ή άκριτοθυθία** (ή έλλειψη, δηλαδή, έχεμύθειας, ή άπερίσκεπτη άποκάλυψη μυστικῶν, ή άκαιρη καί άσκοπη άνακοίνωση πληροφοριῶν σέ άκατάλληλα καί άναρμόδια πρόσωπα), **ή άστειολογία** (ό συνεχής, δηλαδή, καί άδιάκριτος άστεϊσμός καί ή άκαιρη χαλαρότητα, ή συνήθης άναφορά εὐτράπελων καί πολλές φορές άπρεπῶν καί πονηρῶν άστείων) καί άλλα συναφή.

«Πᾶν ῥήμα άργόν, ὃ έάν λαλήσωσιν οἱ άνθρωποι, άποδώσουσι περί αύτοῦ λόγον έν ήμέρα κρίσεως» (Ματθ. 12, 36) μάς προειδοποιεῖ ὁ Κύριός μας. (Δηλ. γιά κάθε λόγο άνωφελή πού θά ποῦν οἱ άνθρωποι, θά δώσουν λόγο γι' αύτόν κατά τήν ήμέρα τής κρίσεως).

Καί ὁ Άγιος Ίωάννης τής Κλίμακος μάς δίδει έναν περιεκτικότατο όρισμό τής πολυλογίας καί τής πληθώρας τών άμαρτημάτων τής γλώσσας, πού άπορρέουν από αύτή:

«**Η πολυλογία εἶναι ή καθέδρα τής κενοδοξίας.** Καθισμένη επάνω της ή κενοδοξία προβάλλει καί διαφημίζει τόν έαυτόν της. Η πολυλογία εἶναι σημάδι άγνωσίας, θύρα τής καταλαλιᾶς, όδηγός στα εὐτράπελα, πρόξενος τής ψευδολογίας, σκορπισμός τής κατανύξεως. Εἶναι αύτή πού δημιουργεῖ καί πού προκαλεῖ τήν άκηδία. Εἶναι πρόδρομος τοῦ ύπνου, διασκορπισμός τής «σύννοιας», δηλαδή τής περισυλλογής, άφανισμός τής φυλακῆς τοῦ νοός, άπόψυξις τής πνευματικῆς θερμότητος, άμάύρωσις τής προσευχῆς» («Πολυλογία έστὶ κενοδοξίας καθέδρα, δι' ἧς έαυτήν έμφανίζειν καί άναπομπεύειν πέφυκε. Πολυλογία έστὶν άγνωσίας τεκμήριον, καταλαλιᾶς θύρα, εὐτραπελίας χειραγωγός, ψεύδους ύπουργός, κατανύξεως διάλυσις, άκηδίας κλήτωρ, ύπνου πρόδρομος, συννοίας σκορπισμός, φυλακῆς άφανισμός, θερμῆς ψυχρηστήριον [ψυκτήριον, al. ψυχρηστήριον], προσευχῆς άμάύρωσις». Αγ. Ίωάννου τοῦ Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, έκδ. Παρακλήτου, Λόγος 11, 3, σελ. 175).

Άμαρτήματα τής γλώσσας στά όποια ύποπίπτουμε συχνά εἶναι, επίσης, **ή άδιακρισία, ή περιέργεια, ή ύπερβολή, ή διγλωσσία, ή διλωματία, ή**

κολακεία και ή ειρωνία. Πολύ σημαντικές πτώσεις είναι **άκομη ή αντιλογία, ή αβθάδεια, ή αναιδεια, ή θρασύτητα, ή παρρησία, ή προκλητικότητα και ή έλευθεριότητα στην όμιλία και ό απότομος λόγος.**

Ένα πολύ σημαντικό άμάρτημα τής γλώσσας, στό όποιο θέλουμε νά έπιμείνουμε, διότι είναι πολύ διαδεδομένο στις μέρες μας, είναι ή **προπέτεια**. Προπέτεια είναι ή ανάγωγη και προκλητική συμπεριφορά πού συνδυάζεται μέ τήν άλόγιστη και άκαιρη διατύπωση γνώμης, άποψης, έπιθυμίας. Ό προπέτης σέ κάθε περίπτωση αυθαίρετως προκαλεί συζητήσεις, διακόπτει τόν συνομιλητή του, δέν άκούει τίς άπαντήσεις του, γιατί έχει στό μυαλό του μόνο τίς δικές του άπόψεις και ιδέες, γεγονός πού τόν οδηγεί σέ παρανοήσεις, σέ άδυναμία κατανοήσεως του άλλου και τελικά και σέ άδυναμία όποιασδήποτε συνεννοήσεως πού οδηγεί σέ έκνευρισμούς, άντεγκλήσεις και άδικαιολόγητες συγκρούσεις.

Θά θέλαμε, επίσης, νά σταθοΰμε στην **δικαιολογία**, τήν προσπάθεια δηλαδή, νά υπερασπιζόμαστε συνεχώς και έγωιστικά τόν έαυτό μας και τίς πράξεις μας προβάλλοντας διάφορες κάθε φορά προφάσεις. Η δικαιολογία είναι **ένδειξη φιλαυτίας** και δειλίας και ουσιαστική άρνηση άνάληψης τής ευθύνης. Ό **Άγιος Παΐσιος** χαρακτηρίζει τήν δικαιολογία ως «*μόνωση, καουτσούκ, άνάμεσα στον άνθρωπο και τόν Θεό... Είναι σαν νά χτίζης -έλεγε χαρακτηριστικά- έναν τοίχο και νά χωρίζης τόν έαυτό σου από τόν Θεό, όποτε κόβεις κάθε σχέση μαζί Του*» (Γέροντος Παΐσιου Άγιορείτου, Λόγοι Γ ' , Πάθη και Άρετές, έκδ. Ι. Ήσ. «Ευαγγελιστής Ίω. ό Θεολόγος», Σουρωτή Θεσ/νίκης, σελ. 85).

Τονίζουμε, επίσης, τόν **ψιθυρισμό**, τήν συνεχή, δηλαδή, και ύπουλη φημολογία και διασπορά πραγματικών ή φανταστικών πληροφοριών μέ σκοπό τήν πρόκληση συγχύσεως.

Σοβαρό παράπτωμα τής γλώσσας, πού συνθλίβει πραγματικά και δυαλύει άνδρόγυνα, οικογένειες, φιλίες και γενικά τίς ανθρώπινες σχέσεις είναι **ό γογγυσμός και ή γκρίνια**, ή συνεχής, δηλαδή, και ένοχλητική έκφραση παραπόνων, τό άτέλειωτο και άνυπόφορο μουρμουρητό, ή φαγωμάρα, ή μεμψιμοιρία, ή μόνιμη έλλειψη ικανοποίησεως από ό,τιδήποτε και για ό,τιδήποτε. Η γκρίνια είναι πραγματικά σαν τόν κισσό πού περισφίγγει τό αϊωνόβιο δέντρο και απομυζά τούς χυμούς του καταδικάζοντάς το σέ μαρασμό.

Τό καλύτερο **άντίδοτο στην γκρίνια είναι ή συνεχής δοξολογία στον Θεό** για όλα όσα μάς προσφέρει, άκομη και γι' αυτά πού μπορεί νά μάς φαίνονται άρνητικά έξωτερικά, αλλά σίγουρα **λειτουργούν θετικά για τήν πνευματική μας τελείωση και σωτηρία**. Μάς τό περιγράφει αυτό μέ τόν δικό του μοναδικό και ευφυή τρόπο ό **Άγιος Παΐσιος ό Άγιορείτης**:

«Γέροντα, πού όφείλεται ή γκρίνια και πώς μπορείς να την άποφύγης;

- Στην κακομοιριά όφείλεται και με την δοξολογία την κάνει κανείς πέρα. Ή γκρίνια γεννᾷ γκρίνια και ή δοξολογία γεννᾷ δοξολογία. Όταν δέν γκρινιάζει κανείς για μιᾶ δυσκολία πού τον βρίσκει, αλλά δοξάζει τον Θεό, τότε σκάζει ό διάβολος και πάει σε άλλον πού γκρινιάζει, για να του τὰ φέρει όλα ανάποδα. Γιατί, όσο γκρινιάζει κανείς, τόσο ρημάζει. Μερικές φορές μάς κλέβει τὸ ταγκαλάκι (διάβολος) και μάς κάνει να μη μάς εύχαριστεῖ τίποτε, ενώ μπορεί κανείς όλα να τὰ γλεντάη πνευματικά με δοξολογία και να ἔχει την εύλογία του Θεού».

Βαρύτατα, επίσης, άμαρτήματα είναι τό **ψεύδος**, ή **ψευδορκία**, ή **έπιορκία**, ή **ψευδομαρτυρία**, ό **όρκος**, καθώς επίσης και ή **βλασφημία**, ή **ύβρις** και ή **κατάρα**, ή έμπαθής, δηλαδή, κακόβουλη και έκδικητική «εύχή» έναντίον ενός προσώπου για να πάθει κάτι κακό, τό όποιο θά μάς προκαλέσει εύχαρίστηση και ικανοποίηση. Νά είστε βέβαιοι ότι **ή άδικη κατάρα έπιστρέφει σ' αυτόν πού την έκστομίζει**.

Ή θεραπεία τής σιωπής

Από όλα όσα αναφέραμε, έγινε, πιστεύουμε, άντιληπτό τό μέγεθος και ή επικινδυνότητα τής **παθολογίας τής γλώσσας** και τό τεράστιο πνευματικό, αλλά και πρακτικό πρόβλημα πού δημιουργεί στον έαυτό μας και στους άλλους.

Για την θεραπεία των άμαρτημάτων τής γλώσσας και των ποικίλων παραγώγων τους είναι άπολύτως άπαραίτητο να ένσχύσουμε στον έαυτό μας, **να άσχοληθούμε με τὰ του έαυτου μας** και όχι συνεχώς με τους άλλους. Χρειάζεται **αύτογνωσία, αύτοκριτική, αύτομεμψία, ταπείνωση, μετάνοια, άγάπη και συγχωρητικότητα προς τους άδελφούς μας, τήρηση των εύαγγελικών άρετων και άγώνας για την κατά Θεόν άπόκτηση των άρετων**. Στην προσπάθειά μας αυτή πολύ θά μάς βοηθήσει ή άσκηση τής **άρετης τής σιωπής**, ή όποία δυστυχώς είναι δυσεύρετη στις μέρες μας.

Θά πρέπει έξ αρχής να διευκρινίσουμε ότι **δέν έννοοῦμε τή σιωπή ως πειθαρχία και έξαναγκασμό, ως πειθαναγκασμό πού καταργεί τή θεόδοτη έλευθερία του άνθρώπου και τον άλλοτριώνει όντολογικά**. Δέν μιλάμε για στατική και άνούσια σιωπή, για άσκοπη και άτελέσφορη σιωπή, για άπομονωτική και μελαγχολική σιωπή, για «ψυχοπλακωτική» και βασανιστική σιωπή.

Μιλάμε για την έν έπιγνώσει και έν έλευθερία σιωπή, πού την έπιθυμοῦμε, την ποθοῦμε και την επιλέγουμε οίκειοθελώς ως όδο άγιασμοῦ. Μιλάμε για

τῆ σιωπῇ τοῦ ἡσυχου χώρου (ταμειῶν) στό προσευχητάρι τοῦ σπιτιοῦ μας, τοῦ προσωπικοῦ χρόνου στό γραφεῖο, στόν δρόμο, στό αὐτοκίνητο, παντοῦ. Μιλᾶμε γιά τὴν **κατὰ Θεὸν σιωπῇ**. Μιλᾶμε γιά τὴν χριστοκεντρικὴ σιωπῇ. Μιλᾶμε γιά τὴ νηπιτικὴ καὶ ἡσυχαστικὴ σιωπῇ, γιά τὴν εὐλογημένη καὶ χαριτωμένη σιωπῇ, γιά τὴν προσευχητικὴ καὶ λατρευτικὴ σιωπῇ, γιά τὴν παρακλητικὴ καὶ δοξολογικὴ σιωπῇ, γιά τὴν ἀγαπητικὴ καὶ θυσιαστικὴ σιωπῇ, γιά τὴν ὁμιλητικὴ καὶ βοῶσα καὶ ἐκκωφαντικὴ σιωπῇ... Μιλᾶμε γιά τὴ σιωπῇ ποὺ οὐρανόγειτον τὸν προσωπικό μας χῶρο, τὸ σπίτι μας, τὴν δουλειά μας.

Μιλᾶμε γιά τὴ σιωπῇ ποὺ ἐλκύει τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ μαλακώνει τὴν καρδιά καὶ τὴν κάνει νὰ διαλέγεται μυστικὰ μαζί Του, ποὺ τὴν κάνει νὰ δέχεται, νὰ ἀγαπᾷ, νὰ συγχωρεῖ καὶ νὰ ὑπομένει τοὺς ἀδελφούς του, τοὺς οἰκειούς του, τοὺς συναθρώπους του.

Μιλᾶμε γιά ἐκείνη τὴ σιωπῇ ποὺ εἶναι μία ἐργώδης **ἀσκητικὴ ἄθληση**, ποὺ εἶναι μία «θορυβώδης» πνευματικὴ δράση καὶ ζωὴ, ποὺ εἶναι **μία διαρκὴς κίνηση πρὸς τὸν ἔσω ἄνθρωπο, ποὺ εἶναι μία συνεχὴς πορεία πρὸς τὸν οὐρανό, ποὺ εἶναι μία ἀέναη ἐν σιωπῇ συνομιλία μὲ τὸν Χριστό**, τὴν Παναγία μας καὶ τοὺς Ἁγίους μας, ποὺ εἶναι μία σιωπηλὴ, προσευχητικὴ καὶ ἀγαπητικὴ συνάντηση μὲ τοὺς ἀδελφούς μας...

«Ἡ σιωπῇ εἶναι μυστήριον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, οἱ δὲ λόγοι εἶναι ὄργανον τούτου τοῦ κόσμου» (Ἀββᾶ Ἰσαάκ Σύρου, *Τὰ εὐρεθέντα Ἀσκητικά*, ἐκδ. Λειψίας 1895, Β' ἐκδ., Σπανοῦ καὶ Ρηγοπούλου, σ. 365). Ἡ φράση αὐτὴ τοῦ Ἀββᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, δίνει μὲ τὸν πλέον περιεκτικὸ τρόπο τὴν ἐσχατολογικὴ διάσταση τῆς σιωπῆς σὲ συσχετισμὸ μὲ τὸν λόγο. Καὶ μᾶς ἀποκαλύπτει, ἔτσι, τὴν ἀληθινὴ διάσταση τῶν πραγμάτων, μᾶς φανερώνει τὴν προοπτικὴ, σηματοδοτεῖ τὸν ἀπώτερο στόχο καὶ ὑποδεικνύει, χωρὶς περιστροφές καὶ χωρὶς περιθώρια, τὸ τέρμα στό ὁποῖο πρέπει νὰ συντείνουμε.

Ἄν ἡ κυρίαρχη ἐπιθυμία τοῦ βίου μας εἶναι νὰ κερδίσουμε τὴν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, τότε δὲν ἔχουμε παρά νὰ μετερχόμαστε τοὺς τρόπους αὐτούς, πού θά μᾶς κάνουν οὐρανοπολίτες. Νὰ ἀποποιούμεθα ὅλα ὅσα μᾶς δένουν μ' αὐτόν τὸν κόσμο, μὲ τὰ ὄργανα καὶ τίς μεθόδους του. Δὲν ἔχουμε παρά νὰ μετέχουμε σὲ αὐτό, πού ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ ἀποκαλεῖ **«μυστήριον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»**.

Ἡ σιωπῇ εἶναι τὸ γνῶρισμα τῶν συνετῶν, ἡ γλώσσα τῶν ἐνθέων, ἡ φωνὴ τῶν ἐναρέτων, ἡ μυστικὴ ἠχώ τῶν Ἁγίων καὶ τῶν ἐραστῶν τοῦ Θεοῦ. Ἡ σιωπῇ εἶναι τὸ χρῶμα καὶ τὸ ἄρωμα τοῦ Παραδείσου, ἡ θαλπωρὴ καὶ ἡ γαλήνη τοῦ Οὐρανοῦ. **«Ὁ φίλος τῆς σιωπῆς», κατὰ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος, «προσεγγίζει τὸν Θεὸν καὶ συνομιλώντας μυστικὰ μαζί Του φωτίζεται ἀπὸ Αὐτόν»** (Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, ἐκδ. Παρακλητοῦ, Λόγος 11, σελ. 176).

Ἡ ἀπουσία ὅλων αὐτῶν σήμερα μᾶς δείχνει πόσο μακριά βρισκόμαστε, πόσο λανθασμένα πορευόμαστε καὶ πόση ἀνάγκη ἔχουμε ἀπὸ θεραπεία. Καὶ ἡ **θεραπεία εἶναι ἡ σιωπή**, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ. Σιωπὴ τῶν λογισμῶν καὶ σιωπὴ τῶν λόγων.

Ἡ σιωπὴ τῶν λογισμῶν προϋποθέτει, βεβαίως, τὴν σιωπὴ τῶν λόγων. Γι' αὐτὸ ἄς ξεκινήσουμε ἀπὸ τὴν σιωπὴ τῶν λόγων ἐπιχειρώντας νὰ τοὺς περικόψουμε κατὰ τὸ δυνατόν. Θὰ πρέπει νὰ ἀντιληφθοῦμε κατ' ἀρχὴν ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ ὁμιλία εἶναι διαστροφή τῆς ὀρθῆς πνευματικότητος. Ἡ σιωπὴ εἶναι αὐτὴ πού δημιουργεῖ τὶς ἀσφαλεῖς προϋποθέσεις γιὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῆς πνευματικῆς μας πορείας. Ἡ σιωπὴ εἶναι αὐτὴ πού ἐλκύει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ στὴν ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ, πού μαλακώνει τὴν καρδιά καὶ τὴν κάνει νὰ διαλέγεται μαζί Του, τὴν κάνει νὰ δέχεται, νὰ ἀγαπᾷ, νὰ συγχωρεῖ καὶ νὰ ὑπομένει.

Ἡ σιωπὴ εἶναι θεληματικὴ κατάσταση, εἶναι ἔκφραση ἐσωτερικῆς καλλιέργειας, ὠριμότητος καὶ ἀγιότητος. Εἶναι σταθερὴ καὶ ἀναλλοίωτη συμπεριφορὰ, εἶναι τρόπος ζωῆς. Πρέπει νὰ εἶναι μόνιμη ἱερὴ συνήθεια, νοοτροπία, βιοθεωρία. Γι' αὐτὸ δὲν ἐπιβάλλεται μὲ μέτρα καὶ ἀπαγορεύσεις, ἀλλὰ ἐπιλέγεται ἐλεύθερα καὶ ἀποκτᾶται οἰκειοθελῶς μὲ προσωπικὸ ἀγῶνα, προσπάθεια καὶ ὑπομονή!...

Ἡ σιωπὴ ὑποδηλώνει πνευματικὴ σοφία καὶ σύνεση, ὑποδηλώνει διάκριση, πού γνωρίζει νὰ ἐπιλέγει καὶ τὶς περιπτώσεις στίς ὁποῖες ἀπαιτεῖται νὰ μιλήσει κανεὶς διακόπτοντας τὴν σιωπὴ. Δυστυχῶς στίς μέρες μας, στίς περισσότερες τῶν περιπτώσεων, ἡ σιωπὴ ἀποτελεῖ τὶς ἐλάχιστες μικρὲς παύσεις τῆς συνεχοῦς ὁμιλίας μας.

Ἐχουμε, δυστυχῶς, ἀπολέσει τὴν αἴσθησιν τοῦ πότε πρέπει νὰ μιᾶμε, πόσο πρέπει νὰ μιᾶμε καὶ κυρίως τοῦ τί πρέπει νὰ λέμε. Θεωροῦμε τὶς περισσότερες φορές ἐξυπνάδα τὸ νὰ ἔχουμε νὰ ποῦμε πολλά πάνω σὲ κάποιον θέμα. Συνηθίζουμε νὰ ἐπιδεικνύουμε τὶς γνώσεις καὶ τὴν εὐφράδειά μας, χωρὶς αὐτὸ νὰ ἀπαιτεῖται καὶ χωρὶς, τὶς περισσότερες φορές, νὰ μᾶς ἔχει ζητηθεῖ.

Καὶ ὅπως πολὺ εὐστοχα σχολιάζει ὁ π. Μωυσῆς ὁ Ἀγιορείτης: «Ὁ σοφὸς δὲν μιᾶ πολλύ. Μιᾶ ὁ κομπλεξικός, ὁ μειονεκτικός, ὁ διχασμένος, γιὰ νὰ προβληθεῖ, ν' ἀνέβει, νὰ ἐπιβιώσει, νὰ ἐκτιμηθεῖ, νὰ δοῦν οἱ ἄλλοι πὼς κι αὐτός ξέρει, ἔχει γνώσεις, πνεῦμα, σοφία. Ὁ σοφὸς ὅμως δὲν νοιάζεται γιὰ τὸ τί λένε οἱ ἄλλοι γι' αὐτόν» (π. Μωυσῆ Ἀγιορείτου, Ἀγρυπνία στό Ἅγιον Ὅρος, σελ. 61-62).

Σιωπὴ δὲν εἶναι ἡ ἀπουσία τῶν λόγων, δὲν εἶναι ἡ ἀπαγόρευση τῆς ὁμιλίας. Δὲν σιωποῦμε μόνον ὅταν δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ μιᾶμε, ὅταν δὲν ἔχουμε κάτι νὰ ποῦμε, ὅταν δὲν θέλουμε νὰ μιλήσουμε. Μιᾶμε μὲ τὴν σιω-

πή μας, λέγοντας πολλές φορές περισσότερα απ' ό,τι με την όμιλία μας. Καί σὲ αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποσκοποῦμε· νὰ μιλάει ἡ σιωπὴ μας! Μόνον τότε θὰ ἔχουμε ἀναβαθμίσει τὸν λόγο μας, θὰ ἔχουμε ἀλλάξει τὴν ποιότητα καὶ τὴν πιστότητα τοῦ λόγου μας. Γιατὶ «σιωπὴ εἶναι καὶ ὁ καλός, ὁ πνευματικὸς λόγος». Γιατὶ κατὰ τὸν Ἀββᾶ Ἡσαΐα: «Σοφία δὲν εἶναι τὸ νὰ μιλήσεις. Σοφία εἶναι νὰ ξέρεις πότε εἶναι ἡ κατάλληλη ὥρα νὰ μιλήσεις. Νὰ γνωρίζεις γιατί σιωπᾶς, νὰ γνωρίζεις γιατί μιᾶς, νὰ σκέφτεσαι προτοῦ μιλήσεις καὶ νὰ λὲς τὰ πρέποντα»!...

Συχνά ταυτίζουμε τὴν πολυλογία μας με τὴν ἀνάπτυξη διαπροσωπικῶν σχέσεων. Τὴν ἐπενδύουμε με τὸ πρόσχημα τῆς συμπαραστάσεως καὶ παροχῆς στηρίξεως πρὸς τοὺς ἄλλους. Τὴν ἐπικαλούμαστε γιὰ τὴν διατήρηση τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐνότητος, τῆς οἰκογενειακῆς ἀτμόσφαιρας καὶ ζεστασιᾶς. Καὶ παραβλέπουμε ὅτι «ὁ λόγος δὲν εἶναι πάντα συνδετικὸς κρίκος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων». Παραβλέπουμε ὅτι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλία δοκιμάζονται, κρίνονται, στεριώνουν καὶ ἀντέχουν, ἀνείπωτες, καρδιακές, σιωπηλές. Ἐκδηλώνονται στὸν ἄλλο ὡς θυσία, προσφορά, ὑποστήριξη. **Μιλοῦν με τίς πράξεις καὶ με τὴν προσευχὴ τους. Μακριὰ ἀπὸ τὴν φθορὰ τῶν λέξεων καὶ τίς λεκτικὲς δεσμεύσεις.**

Ἀναφέρει σχετικὰ ὁ π. Μωυσῆς ὁ Ἀγιορείτης: «Ἡ σιωπὴ δὲν εἶναι ἡ κατάσταση τοῦ ἀπομονωμένου, κουμπωμένου, μονόχρωτου ἀνθρώπου. Εἶναι τὸ κόσμημα τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ, πού μετροῦν τὰ λόγια τους καὶ δὲν κάνουν τὴν γλῶσσα τους θανατικὸ ὄργανο. Συχνά ὅσο πῶς πολὺ πλησιάζει κάποιος τὸν ἄλλο, τόσο ἀπομονώνεται. Διακριτικὴ ἀπόσταση καὶ ἐν ἐπιγνώσει σιωπὴ εἶναι τελικῶς συνδετικὰ στοιχεῖα τῶν ἀνθρώπων». «Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο δύο ἄνθρωποι πού εἶναι μαζί συνέχεια νὰ μιλοῦν. Δὲν ἔχει τόση δύναμη ὁ λόγος νὰ ὀρθοστατεῖ συνέχεια» (π. Μωυσῆ Ἀγιορείτου, ὁ.π., σελ. 22).

Ἡ σιωπὴ, ἄλλωστε, εἶναι αὐτὴ πού καλλιεργεῖ τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἐδραίωση καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Ὅπως πολὺ παραστατικὰ περιγράφει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος: «Ἡ σιωπὴ πού ἀσκεῖται με ἐπίγνωση καὶ διάκριση εἶναι **μητέρα τῆς προσευχῆς, ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία, διαφύλαξις τοῦ θείου πυρός, ἐπιστάτης τῶν λογισμῶν, σκοπός πού παρατηρεῖ τοὺς ἐχθρούς, δέσμευσις τοῦ πένθους, φίλη τῶν δακρύων, καλλιεργητὴς τῆς μνήμης τοῦ θανάτου, ζωγράφος τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἐπίμονος ἐξεταστής τῆς Κρίσεως, πρόξενος πνευματικῆς ἀνησυχίας καὶ λύπης, ἐχθρὸς τῆς παρρησίας, σύζυγος τῆς ἡσυχίας, ἀντίπαλος τῆς ἀγάπης νὰ κάνει τὸν διδάσκαλο, αὔξησις τῆς πνευματικῆς γνώσεως, δημιουργὸς θείων θεωρημάτων, μυστικὴ πνευματικὴ πρόοδος, κρυφὴ πνευματικὴ ἀνάβασις» (Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, Κλίμαξ, ἐκδ. Παρακλήτου, Λόγος 11, σελ. 176).**

«Φεῦγε, σιώπα, ἡσύχαζε. Αὗται γάρ εἰσιν αἱ ρίζαι τῆς ἀναμαρτησίας», ἦταν ἡ προτροπὴ πού ἄκουσε ὁ Ἀββᾶς Ἀρσένιος ὅταν ρώτησε πῶς θὰ σωθεῖ. Καὶ εἶναι πολύτιμη ἡ διαπίστωσή του στὰ ἔσχατα τῆς ζωῆς του ὅτι: «πολλὲς φορές μετάνοιωσα

γιατί μίλησα, ενώ ποτέ γιατί σιώπησα».

Ἐπίλογος

Προσφιλέστατοι ἄδελφοί μας,

Τό θέμα τῶν ἁμαρτημάτων τῆς γλώσσας καί τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐν ἐπιγνώσει σιωπῆς εἶναι, βεβαίως, τεράστιο καί μέ ἐξέχουσα πνευματική βαρύτητα καί φυσικά δέν ἐξαντλεῖται σέ μία ὀμιλία σάν τήν ἀποψινή. Αὐτό πού προσπαθήσαμε ἀπόψε ἦταν νά θέσουμε τό γενικό περίγραμμα τοῦ ὅλου θέματος καί νά δώσουμε κυρίως τήν ἀφορμή, ὥστε νά ἀποκτήσουμε συναίσθηση τοῦ πόσο συχνά πέφτουμε στά ἁμαρτήματα αὐτά καί πόσο ἐπιζήμια εἶναι τόσο γιά μᾶς ὅσο καί γιά τούς ἀδελφούς μας καί πόσα ἀπό αὐτά παραμένουν ἀνεξομολόγητα ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ.

Χρειάζεται, λοιπόν, νήψη, προσευχή, ταπείνωση, ἀγάπη, συγχωρητικότητα, φιλαδελφία καί ἔξοδος ἀπό τόν ἀτομισμό μας καί τήν ἐμπιστοσύνη στόν λογισμό μας καί στήν κρίση μας. **Ὅλοι οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας εἶχαν ὡς κύριο γνώρισμά τους τήν ἐπιείκεια, τήν ἀγάπη καί τήν συγχωρητικότητα πρὸς τούς ἄλλους, ἐνῶ ἀντίθετα ἦταν ιδιαίτερα αὐστηροί πρὸς τόν ἑαυτό τους.**

Αὐτό τό παράδειγμα τῶν ἁγίων μας ἄς μιμηθοῦμε καί μεῖς, ὥστε νά μαλακώσει ἡ καρδιά μας, νά εἰρηνεύσει ἡ ζωή μας καί νά γίνουμε, ἔτσι, δεκτικοί τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀποφυγή τῆς κατακρίσεως ἀποτελεῖ γιά ὅλους μας ἓνα ἀσφαλές ἐχέγγυο καί γιά τήν ἀπόκτηση τῆς Οὐρανίου Βασιλείας, καθώς κατά τό ἀψευδές στόμα τοῦ Κυρίου μας: «Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε» (Ματθ. 7,1). Μὴ κατακρίνετε καί μὴ καταδικάζετε τόν πλησίον σας, διὰ νά μὴ κατακριθῆτε καί σεῖς ἀπό τόν Θεόν. Καί, ἐπίσης, «ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. 7, 2). Διότι μέ τήν σκληρή καί αὐστηρή κρίση, πού κατακρίνετε, θά κατακριθῆτε καί μέ τό ἴδιο μέτρο, πού κρίνετε τίς πράξεις τοῦ πλησίον, θά μετρηθεῖ ἀπό τόν Θεό καί θά κριθεῖ καί ἡ δική σας ζωή καί συμπεριφορά.

Ἄς εὐχηθοῦμε, λοιπόν, ἀδελφοί, νά μᾶς χαρίσει ὁ Θεός τό δῶρο αὐτό τῆς ἀκατακρίσιας καί σιωπῆς, πού θά ὁμορφαίνει καί θά εἰρηνεύει τήν ψυχή μας, ἀλλά συγχρόνως καί τό οἰκογενειακό, ἐργασιακό καί φιλικό μας περιβάλλον, στήν μετά θάνατο δέ ζωὴ μας θά μᾶς χαρίσει τήν μεγάλη δωρεά τῆς συμμετοχῆς μας στήν Οὐράνιο Βασιλεία Του. Ἀμήν.

(Πηγή: aktines.blogspot.gr)